

Облік, аналіз та аудит

УДК 657.62:631

Костенко Олександр Миколайович

Кандидат економічних наук,
докторант кафедри статистики та економічного аналізу
Національний університет біоресурсів і

природокористування України

Костенко Александр Николаевич

Кандидат экономических наук,
докторант кафедры статистики и экономического анализа
Национальный университет биоресурсов и

природопользования Украины

Kostenko Alexander

Ph.D., associate professor,
doctoral student in statistics and economic analysis
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Каменська Іванна Володимирівна

Студентка
Київський кооперативний інститут бізнесу і права

Каменская Иванны Владимировна

студентка
Киевский кооперативный институт бизнеса и права

Kamenska Ivanna

student
Kyiv Cooperative Institute of Business and Law

**АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНА ЕВРИСТИЧНІСТЬ ОБЛІКОВО-
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЗБАЛАНСОВАНOSTІ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ
ІНФРАСТРУКТУРИ**

**АНАЛИТИКО-СИНТЕТИЧЕСКАЯ ЭВРИСТИЧНОСТЬ УЧЕТНО-
ИНФОРМАЦИОННОЙ СБАЛАНСИРОВАННОСТИ
ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ
ANALYTICAL-SYNTHETIC HEURISTIC ACCOUNTING INFORMATION
BALANCE INSTITUTIONAL INFRASTRUCTURE**

Анотація: Досліджено аналітико-синтетичну евристичність, що спроектована на інституціональне середовище та дозволяє дисперсувати його на інститут, забезпечуючу інфраструктуру, а також синтезувати їх у зворотному напрямку в єдиний комплекс на засадах обліково-інформаційної збалансованості. Розглянуто актуальність розвитку аналітико-синтетичного методу, як наукового напрямку, через вивчення чинників, які об'єднані до однієї типологічної моделі, що складається з двох рівнів: теоретичного та практичного.

Ключові слова: аналітико-синтетична евристичність, обліково-інформаційна збалансованість, ефективність управління.

Аннотация: Исследовано аналитико-синтетическую эвристичность, что спроектирована на институциональную среду и позволяет перенести ее на институт, обеспечивающую инфраструктуру, а также синтезировать их обратно в единый комплекс на основе учетно-информационной сбалансированности. Рассмотрены актуальность развития аналитико-синтетического метода, как научного направления, через изучение факторов, которые объединены в одну типологическую модель, состоящей из двух уровней: теоретического и практического.

Ключевые слова: аналитико-синтетическая эвристичность, учетно-информационная сбалансированность, эффективность управления.

Summary: Studied analytic-synthetic heuristic that is designed on the institutional environment and allows you to move it to the Institute, providing infrastructure and synthesize them back into a single complex on the basis of accounting information balance. The actual development of the analytic-synthetic

method, a scientific direction, through the study of factors that combined in one typological model, consisting of two levels: theoretical and practical.

Keywords: analytic-synthetic heuristic, accounting and balance information, the effectiveness of management.

Вступ. З розвитком суспільства і, в першу чергу, інституціональних відносин в ньому, все більшого значення набуває обґрунтовуюча галузь знань – аналітико-синтетичний метод. Евристичне (евристика від грец. εὐρίσκω – знаходжу, відшукую, відкриваю – наука, що вивчає творчу діяльність; методи, які використовуються у відкритті нового, навчанні) його підґрунтя визначає відповідну функціональність: розв'язання задач, дослідження, знаходження нового [6]. Аналітико-синтетична евристичність, спроектована на інституціональне середовище, дозволяє дисперсувати його на інститути і забезпечуючу інфраструктуру, а також синтезувати їх у зворотному напрямку в єдиний комплекс на засадах обліково-інформаційної збалансованості.

Саме тому, зараз дуже гостро відчувається необхідність в науковому обґрунтуванні концептуальних положень забезпечення управління аналітично та синтетично обробленою інформацією. На це також звертають увагу в своїх роботах багато вчених, зокрема, М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, О. Д. Гудзинський, В. М. Жук, Н. М. Малюга, В. К. Савчук, Л. К. Сук та інші. Згадані автори стоять на позиціях, що за умов глибокої економічної, соціальної та екологічної кризи відсутність адекватної методології інтелектуального осмислення діяльності в контексті аналітико-синтетичної евристичності є фатально небезпечною для підприємств України, особливо в сільському господарстві.

Мета дослідження. Відтак, сьогодні потрібна не лише інтегруюча аналіз і синтез теорія, а розроблена на науковій основі система доцільного їх використання. Формування такої основи й виступає об'єктивізованим фокусом цілепокладання аналітико-синтетичної евристичності.

Виклад основного матеріалу (результати досліджень). Аналітико-синтетична евристичність, як база обліково-інформаційної збалансованості, в сутності свого призначення покликана сформувати механізм функціонування та розвитку системи прийняття рішень щодо інституціональної інфраструктури на основі аналітико-синтетичної методології.

Аналітико-синтетичний метод, що є фундаментальним опертям зазначеної методології, по-суті, є новим гносеологічним інтегрованим напрямом, який поєднує або частково використовує складові багатьох наук і приватних теорій, зокрема, таких як: аналіз, синтез, філософія, логіка, управління, облік, аудит, статистика, математика, кібернетика, теорія ймовірності, теорія систем, історія, інформатика, синергетика та інших.

Актуальність розвитку аналітико-синтетичного методу, як наукового напрямку, зумовлена низкою чинників, які ми об'єднали до однієї типологічної моделі, що складається з двох рівнів: теоретичного та практичного.

На теоретичному рівні можна виділити такі чинники:

1) відсутність цілісної системи знань, у межах якої б знайшовся повний опис феномену інтелектуального осмислення діяльності в контексті аналітико-синтетичної евристичності;

2) відсутність підходів до формування механізмів узгодження проблемоутворюючих та вирішуючих ситуації систем у сфері інтелектуального осмислення за контекстом аналітико-синтетичної евристичності;

3) недостатня розробленість питань використання знань у сфері інтелектуального осмислення діяльності в контексті аналітико-синтетичної евристичності;

4) відсутність програм підготовки фахівців у галузі інтелектуального осмислення за контекстом аналітико-синтетичної евристичності.

На практичному рівні доцільно зосередити увагу на наступних факторах:

1) поглиблення деградуючих процесів інтелектуального осмислення в контексті аналітико-синтетичної евристичності, які набувають глобального характеру і є атрибутами сучасної цивілізації;

2) зміна підходів в епоху глобалізації до забезпечення якісних інтелектуальних оцінок за контекстом аналітико-синтетичної евристичності;

3) збільшення кількості й масштабності проблемних питань та невирішених ситуацій в функціонуванні господарюючих суб'єктів за контекстом аналітико-синтетичної евристичності;

4) наявність реальних загроз, ризиків та невизначеності їх діяльності;

5) низька мисленнєва культура, в тому числі в контексті аналітико-синтетичної евристичності;

6) брак відповідних науково-дослідних центрів, розроблених довгострокових прогнозів, служб випередження і механізмів (алгоритмів) швидкого реагування в контексті аналітико-синтетичної евристичності на необхідність активізації сталого розвитку суб'єктів господарювання;

7) дефіцит або недостатня якість інформації для прийняття виважених рішень;

8) низька ефективність менеджменту та невідповідність виконуваних управлінням функцій в сьогочасній реальності умов, що склалися.

Аналітико-синтетичний метод, що спирається на обліково-інформаційну збалансованість, розглядає інституціональну інфраструктуру крізь призму гносеологічних аспектів, які дозволяють уточнювати понятійно-категорійний апарат, встановлювати структурно-функціональні зв'язки, підтверджувати трансцендентність меж системного осмислення суспільного устрою та формувати ієрархічну структурну композицію проблемо розв'язуючих теорій, призначених для різногалузевих фахівців. Адже сьогодні відмічається генерування ними великої кількості точок зору, які полярно тлумачать сутність, причини виникнення та результати функціонування інститутів в соціумі. Потреба в поясненні відмінностей рівня інституціонального розвитку й обумовлює застосування аналітико-синтетичного методу як

міждисциплінарного підходу, що оцінює інституціональну інфраструктуру в мінливих умовах різних економічних систем [1, С. 18–22; 2, С. 13–46; 5, С. 24–31].

Враховуючи те, що змістовне наповнення аналітико-синтетичного методу опосередковується його видовою приналежністю до міждисциплінарних напрямів фундаментальної науки, остання проявляється у всебічному врахуванні економічних, соціальних, природно-екологічних, техногенних і антропогенних аспектів суспільних відносин на теоретичному і емпіричному рівнях пізнання сформованих штучно чи гомеостатичних видів інституціональної інфраструктури різної етимології.

Методологічні положення аналітико-синтетичної евристичності беруть свій початок у філософії за двома напрямками: інтелектуального пізнання та креативного мислення. Деталізація їх специфіки характеризує основні інструменти, які ними використовуються у здобутті нового знання. Серед таких засобів в особливо актуальну групу нами виділено аналіз і синтез, у зв'язку з тим, що вони застосовуються на всіх етапах гносеологічного алгоритму. В той же час, виявлено, що аналіз і синтез також виступають в ролі операцій мислення, як логічні його прийоми або розумові дії, здійснювані за допомогою абстрактних понять.

Що стосується обліково-інформаційної збалансованості, її теоретична парадигма визначається змістовною сутністю оперативно-технічного, статистичного, податкового, фінансового, управлінського обліку та контролінгу, сумісна організація яких конвергована сервісним аналітико-синтетичним їх призначенням в забезпеченні оптимального внутрішньовидового співвідношення інституціональної інфраструктури, в тому числі й на різних рівнях управління.

Онтологічні принципи обґрунтування аналітико-синтетичної евристичності:

- адекватність наукової теорії досліджуваним об'єктам;
- повнота опису дійсності;

- необхідність пояснення взаємозв'язків між різними компонентами в межах самої теорії, що забезпечує перехід від одних тверджень до інших;
- внутрішня несуперечність теорії та її відповідність вимогам дослідника.

Крім зазначеного, цей науковий напрям дозволяє передбачати та пояснювати процеси формування та активізації дестабілізуючих чинників, а також механізмів проліферації (особливий вид системної трансформації, за якої з внутрішнього середовища однієї системи утворюється інша). Висловлене аргументує твердження про обґрунтованість аналітико-синтетичної евристичності. Її простота і конструктивність визначаються можливістю звичайної перевірки головних положень, принципів, отриманої в ході застосування новизни [1, С. 28–32; 6].

Концептуальні основи аналітико-синтетичної евристичності ґрунтуються на низці таких гносеологічних положень:

- об'єктом дослідження є діяльність людини, підприємства і держави, які, представляючи триєдину органічну систему, утворюють соціум;
- враховуючи глобальну складність такої системи та обґрунтовану неповноту її інформаційного опису, необхідно брати до уваги інтуїцію, досвід, здатність узагальнення, прогнозування та низку інших психофізіологічних властивостей і можливостей дослідника.
- оскільки емпіричні експерименти з соціумом є складними в реалізації, єдиний шлях їх аналітико-синтетичного дослідження полягає у формуванні прийомів, гіпотез, моделей і алгоритмів, які засновані на результатах синергічного та емерджентного підходів до різних за своїм змістом діючих чинників;
- перевірка дієвості прийомів, гіпотез, моделей і алгоритмів має виконуватися через комп'ютерну імітацію різнорівневої інтенсивності активізації систем, прогнозування й інспірування самоорганізаційних процесів з використанням методологічного інструментарію різних наук.

Обґрунтування гносеологічних об'єктів дослідження за контекстом аналітико-синтетичної евристичності включає:

- встановлення фундаментальних закономірностей переходу системи від динамічної рівноваги до хаосу;
- якісний і кількісний опис складних нелінійних механізмів взаємодії вказаних систем, об'єктів і структур на різних стадіях розвитку;
- нормування наукових основ діагностування, моніторингу, раннього попередження та уникнення ризиків, загроз і невизначеностей, а також їх наслідків у часовій і просторовій кінетичній постановці.

У зв'язку з цим, необхідно деталізувати зазначену вище тезу, що аналітико-синтетична евристичність, будучи за змістом гносеологічним міждисциплінарним інтегративним підходом, використовує принципи, закони, методи та критерії природничих, суспільних, економічних, технічних та інших наук. Зокрема, йдеться про інструментарій:

- суспільствознавства (основ держави та права, соціології, геополітики, геоeкономіки, геостратегії, теорії етногенезу);
- економіки (економічної теорії, поліteкономії, мікроекономіки, макроекономіки);
- управління та інформатики (кібернетики, теорії соціального управління, теорії інтегральних систем, теорії автоматичних систем і роботів, теорії прийняття рішень, теорії ігор, теорії катастроф, теорії криз, теорії систем, теорії ефективності, дослідження операцій, теорії метамоделювання, теорії мотивації, теорії розвитку, теорії відображення, теорії функціональних систем, теорії генетичної інформації, теорії гіперсистем, теорії макросистем тощо);
- обліку і аудиту (бухгалтерського (фінансового, управлінського, податкового), статистичного, оперативно-технічного обліку, контролінгу, аудиту, ревізії і контролю);
- планування (планування, прогнозування, моделювання);

- математики (методів математичного і системного аналізу, математичної статистики і теорії ймовірності, математичного моделювання, теорії біфуркацій, теорії ризику, теорії дисипативних структур, теорії множин);
- біології і фізіології (генетики, теорії еволюції, екології, нейрофізіології, теорії еволюційної епістемології, теорії коеволюції, еволюційної морфології);
- фізики (теорії дисипативних структур, теорії лазерів, теорії оптимальності, ядерної фізики і ядерної енергетики, загальної і прикладної фізики елементарних часток і твердого тіла, радіоелектроніки, спектроскопії, фізики атмосфери, фізики землі, статистичної фізики, квантової механіки);
- хімії (теорії хімічних і фізико-хімічних реакцій, хімії процесів і матеріалів, органічної та неорганічної хімії, біохімії);
- машинобудування (аналізу і синтезу складних систем, теорії надійності, кінематики і динаміки машин і механізмів);
- механіки (механіки рідин і газів, механіки твердого деформованого тіла);
- геології (комплексних методів геології, геофізики і геохімії) тощо.

З врахуванням наведеного, стоїмо на позиціях, що найважливішою метою удосконалення наукових основ аналітико-синтетичної евристичності слід вважати розроблення засобів і методів підвищення рівня зрілості систем управління.

Досягнення поставленої мети ґрунтується передусім на забезпеченні його гнучкості в умовах різнорівневої активності систем дестабілізації. Аргументи щодо необхідності застосування традиційних методологій дослідження організації управлінських структур в умовах дестабілізації є не зовсім переконливими, і науково не досить обґрунтованими, оскільки вони не здатні розробити алгоритми управління самоорганізаційними системами, а отже, і дії в умовах самоорганізації систем дестабілізації.

При цьому, передусім слід враховувати особливості динаміки функціонування складних відкритих нелінійних динамічних систем в умовах дестабілізації, головна з яких полягає у можливості спонтанної ініціації динамічного хаосу у детермінованих ситуаціях.

Аналітико-синтетична евристичність виступає базовою стратегією і апаратом системно узгодженого розв'язання завдань щодо виявлення, розпізнавання, прогнозування і мінімізації дії чинників дестабілізації у реальному масштабі часу в умовах неповноти, невизначеності, неточності, неочевидності змісту і суперечливості вихідної інформації та за неусувного граничного обмеження часу на цикл формування і реалізації рішень із запобігання наслідкам дії цих чинників в різнорівневій управлінській аспектності.

Загалом, міжрівнева пріоритетність векторів наукових досліджень аналітико-синтетичної евристичності обумовлюється не стільки майбутніми задачами, скільки проявляється в її змістовних характеристиках.

Аналітико-синтетична евристичність – це, в першу чергу, основа інтелектуально-пізнавальної, логіко-розумової діяльності, спрямованої на вирішення практичних завдань. В її основі лежить не стільки принцип констатації фактів, скільки – випередження подій, що дозволяє прораховувати (передбачати) майбутній стан об'єктів інституціональної інфраструктури. Аналітико-синтетична евристичність відіграє інтегруючу роль у реконструкції минулого, діагностиці сьогодення і прогнозуванні майбутнього. Відповідно, на це і повинні бути спрямовані поточні й перспективні наукові дослідження щодо функціонування суспільних інститутів та їх інфраструктури [3, С. 26–35; 4, С. 10–15].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Такий напрям вектору пояснюється тим, що важливість політичних, економічних, соціальних та екологічних інституційних процесів вимагає від керівників різних рівнів підвищення релевантності та пертинентності інформаційної складової управлінських рішень. Неможливо зробити правильні висновки та

обґрунтовані на їх основі прогнози не маючи всебічної інформації про керовані структури та зовнішнє середовище. Як показує практика, питання виваженості управлінських рішень в сучасних умовах трансформувалося в необхідність забезпечення високої якості роботи інституційних організаційних формувань на методологічній основі аналітико-синтетичної евристичності.

Слід також зазначити, що сукупність інститутів й інфраструктури, які відображають соціум комплексним утворенням, в аналітико-синтетичному методі характеризується цільовим призначенням інтелектуалізації. Їх стабільність опосередкована фундаментальними факторами функціонування економічних систем в довгостроковій перспективі.

Вони вирішують проблеми комунікативної кооперації зменшуючи невизначеність шляхом встановлення стійкої взаємодії, а також виконують регулюючу, організаційну та обмежуючу функції [7, С. 45–62; 8, С. 17–24]. Це свідчить про те, що вітчизняна інституціонально-інфраструктурна модель управління економікою каталізує процеси реалізації ознак сталості збалансованого розвитку господарського комплексу України.

Отже, аналітико-синтетична евристичність обліково-інформаційної збалансованості інституціональної інфраструктури в практиці управління вельми корисна для оцінки стану вітчизняного суспільного організму. Праксеологічне використання зазначеної методологічної платформи дозволяє вирішувати евристично-пошукові суперечності проблемного поля обліково-інформаційного відображення аналітико-синтетичних оцінок функціонування інституціональної інфраструктури.

Література

1. Інформаційна система управління сільськогосподарським підприємством : аналітичні індикатори формування і результативності / [Камінська Т. Г., Краєвський В. М., Костенко О. М., Охріменко І. В., Савчук В. К.]. – К. : видавництво «Вік принт», 2016. – 270 с.

2. Інформаційно-аналітичний процес : праксеологічний підхід / [Савчук В. К., Костенко О. М., Краєвський В. М.] ; за заг. ред. В. К. Савчука. – К. : видавництво «Вік Принт», 2013. – 204 с.
3. Краєвський В. М. Облікові системи : еволюція та вектор розвитку / Краєвський В. М. – К. : «Аграр Медіа Груп», 2012. – 192 с.
4. Львов Д. С. Институциональная экономика / Львов Д. С. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 318 с.
5. Обліково-аналітичний механізм менеджменту підприємств (теоретико-методологічний аспект) / [Гудзинський О. Д., Кірейцев Г. Г., Пахомова Т. М., Савчук В. К.] ; за заг. ред. О. Д. Гудзинського. – К. : ІПК ДСЗУ, 2009. – 226 с.
6. Офіційний сайт Вікіпедії Вільної енциклопедії / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://uk.wikipedia.org>.
7. Охріменко І. В. Депозитарна діяльність : навч. посіб. / Охріменко І. В., Стасіневич С. А., Краєвський В. М. – К. : ЦП «Компринт», 2016. – 320 с.
8. Охріменко І. В. Регулювання біржового ринку : навч. посіб. / Охріменко І. В., Стасіневич С. А., Краєвський В. М. – К. : ЦП «Компринт», 2016. – 144 с.

References

1. Informacionnaya sistema upravleniya sel'skoxozyajstvennym predpriyatiem: analiticheskie indikatory formirovaniya i rezultativnosti / [Kaminskaya T. G., Kraevskij V. M., Kostenko A. M., Oxrimento I. V., Savchuk V. K.]. — M.: Izdatelstvo «Vek print», 2016. — 270 s.
2. Informacionno-analiticheskij process: prakseologicheskij podxod / [Savchuk V. K., Kostenko A. M., Kraevskij V. M.]; Pod obshh.red. V. K. Savchuka. — M.: Izdatelstvo «Vek print», 2013. — 204 s.
3. Kraevskij V. M. uchetye sistemy: evolyuciya i vektor razvitiya / Kraevskij V. M. — M.: «Agrar Media grupp», 2012. — 192 s.

4. Lvov D. S. Institucionalnaya ekonomika / Lvov D. S. — M.: Infra-m, 2001. — 318 s.
5. Uchetno-analiticheskij mexanizm menedzhmenta predpriyatij (teoretiko-metodologicheskij aspekt) / [Gudzinskij A. D., Kirejcev G. G., Paxomova T. M., Savchuk V. K.]; Pod obshh. red. A. D. Gudzinskogo. — M.: Ipk gszu, 2009. — 226 s.
6. Oficialnyj sayt vikipedii svobodnoj enciklopedii / [elektronnyj resurs]. — rezhim dostupa: // <http://uk.wikipedia.org>.
7. Oxrimenko I. V. Depozitarnaya deyatel'nost': ucheb. posobie. / Oxrimenko I. V., Stasinevich S. A., Kraevskij V. M. — K. Cb «Komprint», 2016. — 320 s.
8. Oxrimenko I. V. Regulirovka birzhevogo rynka: ucheb. posobie. / Oxrimenko I. V., Stasinevich S. A., Kraevskij V. M. — K. Cb «Komprint», 2016. — 144 s.